

מרצים, סטודנטים ופייסבוק: בין הסיכוי לבניית קשרים חיוביים עם סטודנטים לבין סיכויי אובדן המוניטין

אבנר כספי

האוניברסיטה הפתוחה

avnerca@openu.ac.il

מאמון אבו אלהיגא

האוניברסיטה הפתוחה

mamoona0@gmail.com

Faculty, Students and Facebook: The Challenge for Building Positive Relationships with Students Versus the Risks of Losing Reputation

Mamoon Abu Elheja

The Open University of Israel

Avner Caspi

The Open University of Israel

Abstract

Facebook affords computer-mediated interaction between lecturers and their students. Such mediated interaction may have both benefits and costs. The current study examined the amount of lecturer-students' Facebook interactions, tested lecturers' attitudes toward out-of-class communication (OCC) in general and via Facebook, as well as their perceive threat of Facebook for their privacy. 382 Israeli Universities and Colleges' lecturers answered online questionnaires. Lecturers that have Facebook profile and have students among their Facebook friends have more positive attitude toward OCC, have higher level of actual OCC, and feel higher level of immediacy toward their students than lecturers that have no students among their Facebook friends. Lecturers that have high concerns regarding losing privacy do not accept students' friendship request, and avoid OCC with students via Facebook, mainly to protect their privacy and keep their reputation.

Keywords: out-of-class communication, immediacy, privacy in Facebook.

תקציר

פייסבוק מאפשרת מפגש מתווך מחשב בין מרצים ובין סטודנטים. למפגש כזה עשויים להיות יתרונות אך גם חסרונות. מחקר זה אמד את המידה בה מרצים וסטודנטים נגשים זה עם זה בפייסבוק, בחן את תפיסת המרצים לתקשורת מחוץ לכיתה (תמ"ל) עם הסטודנטים בכלל ודרך פייסבוק בפרט, וכן את תפיסת המרצים את פייסבוק כסביבה שמהווה איום על הפרטיות שלהם. לשאלון שהופץ דרך הדואר האלקטרוני ענו 382 מרצים באוניברסיטאות ובמכללות. הממצאים מראים שמרצים שמשתמשים בפייסבוק ויש להם סטודנטים חברים בה, מחזיקים בעמדות חיוביות יותר כלפי תקשורת עם סטודנטים מחוץ לכיתה, מגלים יותר מעורבות בתמ"ל בפועל, וחשים תחושות קירבה גבוהה יותר לסטודנטים מאשר מרצים שאין להם חברים סטודנטים בפייסבוק. מרצים שלא קיימו תמ"ל פיזי, לא עשו זאת גם דרך פייסבוק, משמע – פייסבוק הרחיבה את האפשרות לתקשורת עם סטודנטים לאלו שרוצים בכך, אך לא שימשה דרך חלופית לקיום תמ"ל עם הסטודנטים. עוד נמצא שמרצים בעלי דאגה גבוהה מאובדן הפרטיות שלהם לא אישרו בקשות חברות שהתקבלו מסטודנטים שלהם, שמרו מרחק ונמנעו מקיום תקשורת זו במיוחד דרך פייסבוק, על מנת להגן ולשמור על הפרטיות והמוניטין שלהם.

מילות מפתח: תקשורת מחוץ לכיתה, פרטיות בפייסבוק, תחושת קירבה.

מבוא

עם התפשטות הרשת החברתית פייסבוק ושילובה בחיי היום יום של סטודנטים ומרצים רבים, קורה לעתים שמרצה מקבל בקשת חברות מאחד הסטודנטים שלו. בקשה כזו מעמידה את המרצה בדילמה כיצד להגיב לבקשה זו, בהתעלמות, בדחייה או בקבלתה של הבקשה. לכל תגובה שיבחר המרצה יש משמעות, שלרוב קשורה או גזורה מהקונטציה של המושג "חברות" שרווח ברשת החברתית פייסבוק. באמצעות התגובה לבקשת החברות, מרצים מעבירים מסר לסטודנט שולח הבקשה. מסר שעלול או עשוי להיות לו השלכות – שליליות או חיוביות – על הסטודנט ועל מערכת היחסים הבין אישית בין המרצה ובין הסטודנט בחיים האמיתיים.

מפגש בין מרצה ובין סטודנט בפייסבוק דומה למפגש בין מרצה ובין סטודנט מחוץ לכיתה (Out of class communication – OCC, תקשורת מחוץ לכיתה – תמ"ל), אלא שהמפגש בפייסבוק הוא מתווך מחשב. סביר להניח שלסביבה הטכנולוגית של פייסבוק ולתכונותיה השפעה על אופי מפגש זה, על הדרך שבה המשתמשים מתנהגים ומנהלים את הקשרים שלהם בסביבה זו, ועל ניצול האפשרות להופכו למפגש בעל מטען חינוכי או לימודי.

למפגש בין מרצה ובין סטודנט מחוץ לכיתה חשיבות רבה בבניית האמון וביסוס מערכת יחסים חיובית ביניהם, בנוסף לתועלת החינוכית, האקדמית וההתפתחות האישית שעשוי הסטודנט להפיק ממנה (Pascarella, 1980; Pascarella & Terenzini, 1978, Tinto, 1975; Wilson et al., 1975). חוקרים התעניינו בתקשורת מחוץ לכיתה מתוך התפיסה שקשר בין מרצה לבין סטודנט מחוץ לכיתה הוא המשך לתהליך הלמידה וההוראה, ולכן תפקיד המרצה לא מוגבל לתחומי הזמן והמקום של הכיתה (Allen, Burrell, Gayle & Preiss, 2006; Fusani, 1994; Lampport, 1993).

פוזאני (Fusani, 1994), מהמרכזיים שבחוקרי תמ"ל, תאר תקשורת מחוץ לכיתה בין מרצה לבין סטודנט כיוזמה של הסטודנט. הסטודנט בוחר לבקר במשרד המרצה בשעת הקבלה, לערוך עימו דיונים לפני או אחרי השיעור, ולקיים איתו פגישות א-פורמליות. עם התפשטות אמצעי התקשורת המקוונים, חוקרים כללו גם תקשורת דרך הדואר האלקטרוני בתיאור של תמ"ל (Knapp, 2008).

לנוכח הרווחים מתקשורת חוץ כיתתית בין מרצים ובין סטודנטים, במיוחד לסטודנטים, נשאלת השאלה כיצד ניתן לעורר את המוטיבציה של הסטודנטים ושל המרצים כאחד לחפש הזדמנויות של קיום תקשורת חוץ כיתתית. שאלה זו מעסיקה אנשי חינוך וחוקרי תקשורת כאחד (Bippus, Kearney, Plax, & Brooks, 2003), משום שלמרות היתרונות הרבים המיוחסים לתמ"ל ורצון הסטודנטים לקיים תמ"ל עם המרצים שלהם, הנתונים מצביעים על אי ניצול "משאב" זה, כך שתמ"ל בין מרצה ובין סטודנט מתבצעת לעתים רחוקות יחסית, ונמשכת לפרק זמן קצר (Allen et al., 2006; Balayeva & Haasa, 2009; Bippus et al, 2003; Dobransky & Frymier, 2004; Clarkberg et al., 2004; Einarson 2004; Jaasma & Koper, 1999).

תקשורת מחוץ לכיתה בין מרצה לבין סטודנט המתבטאת במפגש פיזי נתונה לעכבות רבות שעיקרן מגבלות הזמן והמיקום (Clarkberg & Einarson, 2004), חששות וחסמים פסיכולוגיים של סטודנטים כמו ביישנות, ואי נוחות של סטודנטים לפנות באופן אישי למרצה בשעות הקבלה (Aylor & Oppliger, 2003; Balayeva & Haasa, 2009; Nadler & Nadler, 2000; Waters & Bortree, 2011).

תקשורת מחוץ לכיתה באמצעות פייסבוק עשויה לסייע לסטודנטים להתגבר על חלק גדול מהמכשולים ומהעכבות שהוזכרו. טכנולוגיות תקשורת חדשות כדוגמת פייסבוק, מציעות ערוצי תקשורת שיכולים לגשר על פערי התקשורת בין מרצים לבין סטודנטים שחוששים או מודאגים מתקשורת פנים מול פנים. לכן ערוצי תקשורת מקוונים עשויים למשוך סטודנטים עם חששות מתקשורת פיזית עם המרצים שלהם כדי לקיים תקשורת זו באופן מקוון (Papacharissi, & Rubin, 2000; Waters & Bortree, 2011).

אינטראקציה בין מרצים וסטודנטים בפייסבוק עשויה לשפר ולטפח את הקשר מרצה-סטודנט (Mazer, Murphy, & Simonds, 2007), ועשויה לכוון ערוץ תקשורת פתוח בין המרצה לסטודנטים, שיוביל לסביבת לימוד טובה יותר ומעורבות סטודנטים רבה יותר בכיתה (Sturgeon & Walker, 2009).

במחקר הנוכחי יש ניסיון לעמוד על מאפייני מרצים המקיימים תמ"ל פיזי (פנים מול פנים) עם הסטודנטים שלהם ותמ"ל מקוון דרך הפייסבוק. בדקנו את עמדותיהם של מרצים באקדמיה כלפי פייסבוק, במידה ויש להם חשבון פעיל בה, במטרה להבין את השפעת ההתפתחות של הרשתות החברתיות כדוגמת פייסבוק על הקשרים הבינאישיים בין מרצה ובין הסטודנטים שלו, דרך קיום ומימוש תמ"ל. כמו כן, במחקר הנוכחי יש ניסיון לגלות עד כמה הרשת החברתית פייסבוק מספקת הזדמנויות של יצירת קשרים אלו וניהולם מעבר למה שהיה לפני הופעת פייסבוק.

שתי תיאוריות מנחות מחקר זה. הראשונה היא תיאוריית הגישה וההימנעות ועקרון הקירבה (Mehrabian, 1971), והשנייה היא תיאוריית ניהול הפרטיות בתקשורת (Petronio, 2002).

עקרון הקירבה של מהראביאן טוען שאנשים נמשכים לאנשים ודברים שהם אוהבים, מעריכים ומעדיפים, והם נמנעים או מתרחקים מדברים שהם לא אוהבים, מעריכים באופן שלילי, או שאינם מעדיפים (Mehrabian, 1971). תיאוריית ניהול הפרטיות בתקשורת של פטרוניו טוענת שאנשים חשים שיש להם בעלות על המידע האישי שלהם ויש להם זכות לשלוט במידע זה. שיתוף מידע עם הזולת תלוי בתפיסת משתף המידע את הצורה שבה מקבלי המידע יטפלו במידע המשותף (Petronio, 2002).

אחד הגורמים שעשויים להשפיע על תמ"ל הוא קירבה (immediacy). מהראביאן המשיג "קירבה" כהתנהגות תקשורתית מילולית או בלתי מילולית שמצמצמת את המרחק הפסיכולוגי והפיזי בין יחידים ומטפחת השתייכות וזיקה ביניהם (Mehrabian, 1971). למפורט (Lampport, 1993) מצא שתמ"ל מתקיימת בין מרצה ובין סטודנט, אם המרצה מפגין בתוך הכיתה גישה חיובית לאינטראקציה זו, תקשורת בלתי מילולית חמה, או נטייה לשתף מידע אישי בתוך הכיתה. לעומת זאת, מרצה שאיננו מאופיין בתכונת קירבה מחזיק בקו ברור המפריד בינו ובין תלמידו, לכן יהיה בעל נכונות נמוכה לתמ"ל (Fusani, 1994).

מאפיינים של חברי סגל כמו אישיות, אמונות ועמדות נתפסות, נחשבים לגורם המרכזי שמנבא אינטראקציה א-פורמלית בין מרצה לבין סטודנט (Lampport, 1993; Wilson, Woods & Gaff, 1974). מחקר רחב היקף שערכו Clarkberg and Einarson (2004), העלה שיש קשר בין אמונות וערכים אישיים של המרצים בדבר תמ"ל ובין המידה שבה מרצים מנהלים קשר זה עם הסטודנטים בפועל. חברי סגל שמאמינים שקשר עם סטודנטים מחוץ לכיתה הוא חלק חשוב בתהליך ההוראה, מקיימים יותר קשר זה בפועל (Clarkberg & Einarson, 2004).

בנוסף לעמדה חיובית כלפי תמ"ל, על מנת שמרצים יקיימו תמ"ל עם סטודנטים בפייסבוק, הכרחי גם שתהיה להם עמדה חיובית כלפי אמצעי תקשורת זה. אך מהם הסיכונים שבשימוש בפייסבוק, או בעצם – מדוע שלמרצים בעלי עמדה חיובית כלפי תמ"ל תהיה עמדה שלילית כלפי אמצעי תקשורת זה? אחת הסיבות שעשויות לגרום למרצים לבחור שלא ליצור פרופיל בפייסבוק או לא להוסיף סטודנטים כחברים שלהם בפייסבוק היא חשש בנוגע לפרטיותם. הפייסבוק והרשתות החברתיות בכלל מהוות סיכון לפרטיות המשתמשים שלהם, ונמצא שאנשים חוששים מסיכונים שעלולים להיגרם משיתוף תכנים באמצעות אתרי הרשתות החברתיות (Acquisti & Gross, 2006).

שיטת המחקר

שאלון המחקר הופץ דרך הדואר האלקטרוני למרצים שמלמדים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. המרצים התבקשו למלא סקר שהורכב משמונה חלקים (דמוגרפיה, שביעות רצון מהעבודה, תחושת קירבה של מרצים כלפי סטודנטים, עמדות מרצים כלפי תמ"ל, מעורבות מרצים בתמ"ל פיזי, התאמת פרטיות בפייסבוק, דאגה מהפרת פרטיות בפייסבוק, קשר עם סטודנטים בפייסבוק). לפניית החוקר ענו 214 מרצות (56%) ו-168 מרצים שמלמדים במכללות ואוניברסיטאות בישראל, ל-203 מהם יש חשבון פעיל בפייסבוק ול-179 מרצים אין חשבון פעיל. בטבלה 1 וטבלה 2 מוצגות תוצאות ההשוואה בין שתי קבוצות המרצים – בעלי חשבון פייסבוק לעומת אלו שאינם בעלי חשבון. ניתן לראות כי ישנו הבדלי גיל וותק מובהקים סטטיסטית בין שתי הקבוצות, כך שמרצים בעלי חשבון פעיל בפייסבוק צעירים יותר בגיל ובוותק בעבודה ממרצים שאין להם חשבון פעיל בפייסבוק. לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בשאר המשתנים.

טבלה 1. ממוצעים, סטיות תקן והבדלים בין קבוצת המרצים בעלת חשבון פעיל בפייסבוק וקבוצת המרצים שאין להם חשבון פעיל בפייסבוק

הבדל	מרצים ללא חשבון פייסבוק פעיל	מרצים בעלי חשבון פייסבוק פעיל		משתנה
	171	199	N	גיל
t(368) = 5.137**	50.20	44.37	ממוצע	
	10.55	11.18	סטיית תקן	
	77-24	80-23	טווח	
	177	197	N	שנות ותק
t(372) = 4.51**	16.59	11.89	ממוצע	
	10.71	9.448	סטיית תקן	
	45-0	52-1	טווח	
	169	197	N	שעות הוראה שבועיות
t(364) = 0.282	8.25	8.10	ממוצע	
	4.57	5.15	סטיית תקן	
	30-2	26-2	טווח	
	166	192	N	מספר סטודנטים שהמרצה מלמד
t(356) = -0.579	131.00	138.10	ממוצע	
	106.10	121.80	סטיית תקן	
	700-10	700-5	טווח	
	179	201	N	עמדות כלפי תמ"ל
t(378) = .364	3.30	3.28	ממוצע	
	0.74	0.68	סטיית תקן	
	4.8-1	5-1.17	טווח	
	179	203	N	תחושת קירבה
t(380) = -.95	3.15	3.08	ממוצע	
	0.79	0.72	סטיית תקן	
	4.8-1	4.8-1	טווח	
	3.76	3.69	ממוצע	שביעות רצון
t(380) = -1.32	0.54	0.52	סטיית תקן	
	4.8-2.4	4.8-2.2	טווח	

** (p < .001)

**טבלה 2. שכיחויות והבדלים בין קבוצת המרצים בעלת חשבון פעיל בפייסבוק
וקבוצת המרצים שאין לה חשבון בפייסבוק**

	מרצים ללא חשבון פייסבוק פעיל		מרצים בעלי חשבון פייסבוק פעיל		משתנה	
	אחוז	N	אחוז	N		
$\chi^2(1) = 0.781$	53.6	96	58.1	118	אישה	מגדר
	46.4	83	41.9	85	גבר	
$\chi^2(2) = 3.856$	41.5	49	58.5	69	מכללה	מוסד אקדמי
	51.4	107	48.6	101	אוניברסיטה	
	41.1	23	58.9	33	שניהם	
$\chi^2(1) = 0.161$	47.2	161	52.8	180	יהודי	לאום
	43.9	18	56.1	23	ערבי	
$\chi^2(2) = 1.309$	47.4	129	52.6	143	הומני	תחום לימוד
	49.3	35	50.7	36	מדעי	
	38.5	15	61.5	24	טכנולוגי	

ממצאים

טבלה 3 מציגה מדדים המתארים את משתתפי המחקר. כל המשתתפים דיווחו שהם משתמשים במחשב במהלך עבודתם יותר משלוש שעות ביום. כ-70% מהמשתתפים פתחו חשבון בפייסבוק, ול-76% מתוך אלו יש חשבון פעיל בפייסבוק, שאר המשתתפים (N = 65) שפתחו חשבון אינם מנהלים או משתמשים בו באופן פעיל. רוב המרצים (75% מאלה שיש להם חשבון פעיל בפייסבוק) עשו שינויים בהגדרות הפרטיות שלהם בפייסבוק. מבין המרצים בעלי חשבון פעיל בפייסבוק (N = 202) דיווחו כרבע מהם (N = 52) שיש להם חברים בפייסבוק מקרב הסטודנטים שלהם. 32 מהמרצים מנהלים אינטראקציות לימודיות עם הסטודנטים שלהם בסביבת פייסבוק. כרבע מהמרצים בעלי החשבון הפעיל בפייסבוק דיווחו שהם צפו בפרופילים של הסטודנטים שלהם שאינם חברים שלהם בפייסבוק. 58% מהמרצים (N = 117) המשתתפים בעלי חשבון פעיל, דיווחו שקיבלו בקשות חברות מסטודנטים שלהם. רק 5% מהמרצים דיווחו ששלחו לעתים נדירות בקשת חברות לסטודנטים שלהם, לעומת שאר המרצים שלא עשו זאת בכלל. חלק מהמרצים (N = 36) נקטו באמצעים כדי למנוע מהסטודנטים שלהם לזהות את הפרופיל שלהם בפייסבוק. רוב המרצים לא נכנסים כל יום לפייסבוק או נכנסים רק פעם אחת ביום והזמן שהם מעבירים בפייסבוק הינו פחות משעה ביום.

טבלה 3. ממצאים

משתתפים במדגם	מספר אנשים	יחס לכלל המשתתפים %	יחסי לבעלי חשבון פעיל %
משתתפים שפתחו חשבון בפייסבוק	382	100	-
משתתפים שיש להם חשבון פעיל	267	70	-
מרצים שדיווחו שיש להם חברים בפייסבוק מקרב סטודנטים שלהם	202	53	100
מרצים שמנהלים אינטראקציה לימודית עם סטודנטים שלהם דרך פייסבוק	52	13.6	25
מרצים שדיווחו שביקרו פרופילים של סטודנטים שלהם שאינם חברים שלהם בפייסבוק	32	8.4	16
מרצים שדיווחו שקיבלו בקשות חברות מסטודנטים שלהם דרך פייסבוק.	48	12.5	24
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ודחו אותה.	117	30.6	58
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים והתעלמו ממנה.	52	13.6	25.7
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ואישרו אותה.	30	8	15
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ואישרו אותה בהתאם לקשר שלהם עם הסטודנט.	30	8	15
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ואישרו אותה בחרטום.	25	7	12.4
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ודחו אותה בחרטום.	153	40	75
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ודחו אותה בחרטום.	36	9.5	18
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ודחו אותה בחרטום.	145	38	72
מרצים שדיווחו שקיבלו הצעות חברות מסטודנטים ודחו אותה בחרטום.	130	34	64

מצאנו שקבוצת המרצים בעלי חשבון פעיל בפייסבוק שיש להם סטודנטים חברים בפייסבוק מחזיקה באופן מובהק בעמדות חיוביות יותר כלפי תקשורת מחוץ לכיתה, מגלה יותר מעורבות בתנ"ל בפועל, וחשה תחושות קירבה (שביעות רצון מסטודנטים) גבוהה יותר מאשר קבוצת המרצים שיש לה חשבון פעיל בפייסבוק אך ללא סטודנטים חברים. עוד נמצא שהקבוצה הראשונה פחות מודאגת מהפגיעה בפרטיותם בפייסבוק, ומבצעת פחות התאמות להגדרות הפרטיות בפייסבוק מאשר הקבוצה השנייה. אין הבדל בין שתי הקבוצות במידת שביעות הרצון מעבודתם באקדמיה, ובמשתנים הדמוגרפיים (למעט גיל וותק בעבודה). תוצאות ההשוואה בין שתי קבוצות המרצים – אלה שיש להם חברים סטודנטים בפייסבוק לעומת אלו שאין להם חברים סטודנטים בפייסבוק – מוצגות בטבלה 4 ובטבלה 5.

טבלה 4. ממוצעים, סטיות תקן והבדלים בין קבוצת המרצים שיש להם חברים מקרב סטודנטים שלהם בפייסבוק לעומת אלה שאין להם (עבור מרצים בעלי חשבון פעיל)

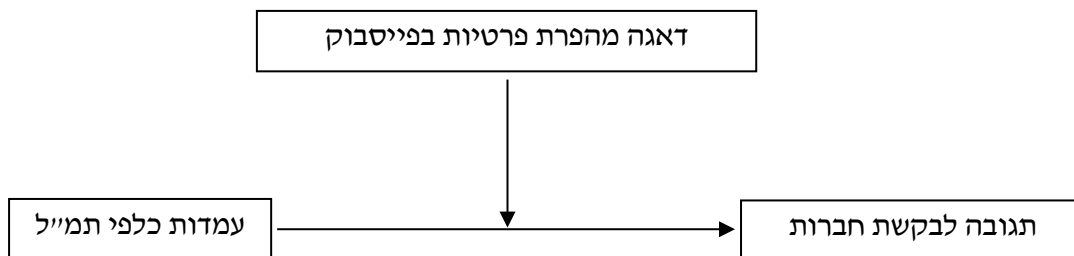
משתנה	יש להם סטודנטים חברים בפייסבוק	אין להם חברים סטודנטים בפייסבוק	הבדל	
גיל	N	51		
	ממוצע	46.43	43.64	t(196) = 1.54
שנות ותק	N	50		
	ממוצע	13.12	10.40	t(372) = 1.1
שעות הוראה שבועיות	N	50		
	ממוצע	7.6	8.40	t(187) = -0.934
מספר סטודנטים	N	52		
	ממוצע	126	140	t(189) = -0.808
עמדות כלפי תמ"ל	N	52		
	ממוצע	3.50	3.28	t(198) = 2.76**
תחושת קירבה: עזרה	N	52		
	ממוצע	3.25	3.02	t(200) = 1.96
שביעות רצון	N	52		
	ממוצע	3.85	3.60	t(200) = 2.63**
קונפליקט	N	52		
	ממוצע	0.48	0.52	t(200) = 1.42
דאגה מהפרת פרטיות: מידע	N	51		
	ממוצע	2.48	2.84	t(196) = -2.28*
התחזות	N	51		
	ממוצע	0.85	1.0	t(195) = -.037
מעורבות בתמ"ל פיזי	N	52		
	ממוצע	2.59	2.59	t(200) = -2.49*
התאמה אישית להגדרות פרטיות	N	52		
	ממוצע	0.80	0.92	t(200) = -2.50*
	N	52		
	ממוצע	0.60	0.63	
	N	52		
	ממוצע	1.43	1.29	
	N	52		
	ממוצע	0.35	0.32	

*p<0.05 , **p<0.001

טבלה 5. שכיחויות והבדלים בין קבוצת המרצים שיש להם חברים מקרב סטודנטים שלהם בפייסבוק לעומת אלה שאין להם (עבור מרצים בעלי חשבון פעיל)

הבדל	אין להם סטודנטים חברים בפייסבוק		יש להם סטודנטים חברים בפייסבוק		משתנה	
	אחוז	N	אחוז	N		
X ² (1) = 2.04	38.6	58	50	26	אישה	מגדר
	61.3	92	50	26	גבר	
X ² (2) = .58	33.3	50	35	18	מכללה	מוסד אקדמי
	51.3	77	46	24	אוניברסיטה	
	15.3	23	19	10	שניהם	
X ² (1) = 0.002	88.6	133	88.5	46	יהודי	לאום
	11.3	17	11.5	6	ערבי	
X ² (2) = 1.33	70.6	106	71	37	הומני	תחום לימוד
	18.6	28	13.5	7	מדעי	
	10.6	16	15.5	8	טכנולוגי	

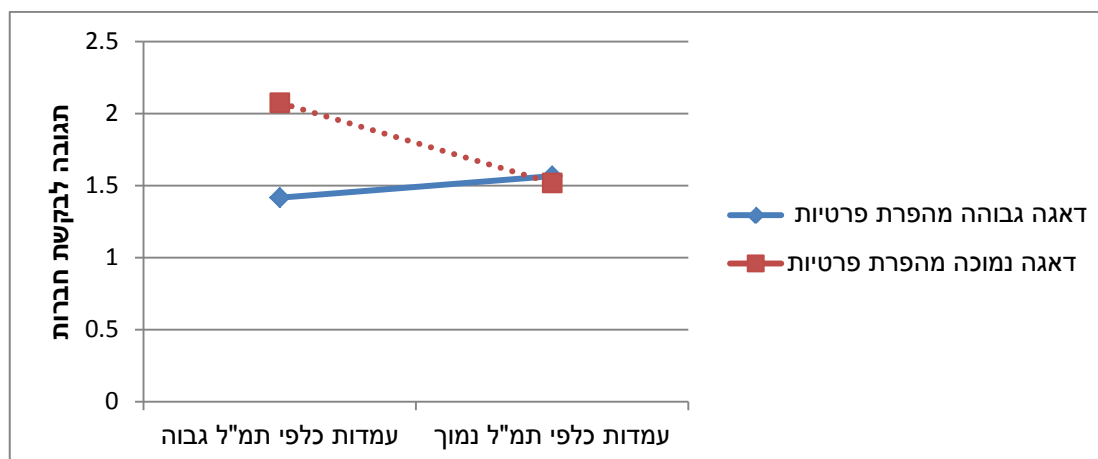
מצאנו שהמרצים מודאגים מהפרת פרטיותם בפייסבוק: רובם ביצעו שינויים והתאמות אישיות להגדרות הפרטיות שלהם. כאמור, מרצים בעלי דאגה גבוהה מאובדן הפרטיות שלהם לא אישרו בקשות חברות שהתקבלו מסטודנטים, גם כשהחזיקו בעמדות חיוביות כלפי תמ"ל. המשתנה "דאגה מהפרת פרטיות בפייסבוק" משמש כמשתנה שממתן את הקשר שבין עמדות כלפי תמ"ל לבין אישור בקשות חברות מסטודנטים בפייסבוק. מודל המיתון מתואר באיור 1.

איור 1. דאגה מהפרת פרטיות כמשתנה מממן את הקשר בין עמדות כלפי תמ"ל ובין תגובה לבקשת חברות בפייסבוק

לבדיקת השפעתו של המשתנה הממתן על הקשר בין עמדות כלפי תמ"ל ולבין תגובה לבקשת חברות בפייסבוק השתמשנו במבחן ניתוח שיפועים (Slope analysis, Aiken & West, 1991), והתוצאות מתוארות באיור 2.

איור 2. האינטראקציה שבין דאגה מהפרת פרטיות ובין עמדות כלפי תמ"ל

ניתוח השיפועים לימד כי שיפוע הדאגה הגבוהה מהפרת הפרטיות אינו מובהק, $t(132) = -0.68, p = .49$, ואילו שיפוע הדאגה הנמוכה מובהק, $t(132) = 3.20, p < .01$. מרצים שמודאגים מהפרת פרטיותם בפייסבוק לא מאשרים בקשות חברות מסטודנטים, אפילו אם יש להם עמדות חיוביות כלפי תמ"ל. המשתנה עמדות כלפי תמ"ל משפיע על החלטות של מרצים לגבי אישור בקשת חברות רק אם דאגתם מהפרת הפרטיות בפייסבוק נמוכה.

דיון

ממצאי המחקר מעידים על תהליך מורכב: מחד, מרצים שמחזיקים בעמדות חיוביות כלפי תמ"ל ותחושת קירבה גבוהה כלפי הסטודנטים שלהם נוטים להתקרב לסטודנטים שלהם אם בתמ"ל פיזי או באמצעות פייסבוק (ובהתאם למה שהציע Mehrabian, 1971). מאידך, למרצים יש צורך לשמור מרחק ולהימנע מתקשורת זו במיוחד דרך פייסבוק, אולי כמנגנון הגנה ושמירה על הפרטיות שלהם (כפי שמציעה תיאוריית ניהול הפרטיות של פטרוניו (Petronio, 2002)). לכן ממחקר זה עולה עדות לכך שהתנהגות המרצים תחומה בין שני גבולות מתחרים שמוסברים ע"י שתי העמדות התאורטיות, כך שניתן להסביר את התנהגות המרצים בפייסבוק במיוחד לגבי קשרים עם סטודנטים כנסיון לאון בין שתי העמדות.

ממצאי המחקר מלמדים שפייסבוק אפשרה למרצים בעלי עמדות חיוביות כלפי תמ"ל שמעורבים באופן פיזי בתמ"ל עם הסטודנטים שלהם דרך נוספת למימוש תקשורת מסוג זה. כמו כן, מרצים שמחזיקים בעמדות חיוביות כלפי תמ"ל אך לא מקיימים תמ"ל באופן פיזי, לא עושים זאת גם דרך פייסבוק. משמעות הדבר היא שפייסבוק אפשרה הזדמנות נוספת אך לא דרך אלטרנטיבית לקיום תמ"ל עם הסטודנטים. במילים אחרות, השימוש בפייסבוק והאפשרויות הגלומות בסביבה זו מאפשרים הרחבה של פעילות קיימת, אך לא משמשים תחליף למציאות שבה הפעילות לא מתקיימת, גם כשהעמדות כלפי פעילות זו הן חיוביות. ממצא זה תומך בתיאוריית ההגברה החברתית (The social enhancement hypothesis) המסבירה את המניעים של השימוש בסביבה מקוונת למטרות חברתיות, בהתבסס על מערכת היחסים הלא מקוונת של הפרט. לפי תיאוריה זו אנשים עם מערכת יחסים חברתית מפותחת ורחבה, מנסים לשמר ולפתח אותה עוד יותר דרך הסביבה המקוונת, העיקרון המנחה של סוג זה של התנהגות הוא "Rich Get Richer" (העשיר – מתעשר), (Kraut, Ellison, Steinfield, & Lampe, 2007; Valkenburg, Schouten, & Peter, 2005; Walther, 1996; Kiesler, Boneva, Cummings, Helgeson, & Crawford, 2002). בהתאם לכך, חלק מהמרצים המעורבים בתמ"ל פיזי השתמשו בפייסבוק בכדי להרחיב את פעילותם ואת האינטראקציות החברתיות שלהם עם הסטודנטים. לעומת זאת מרצים שלא קיימו תמ"ל פיזי, לא עשו זאת גם דרך פייסבוק. ממצא זה סותר את הטענות של תיאוריית הפיצוי החברתית (The social compensation hypothesis) שהיא תיאוריה מתחרה לקודמת. תיאוריה זו מציעה שאנשים שתופסים את הרשת החברתית הלא מקוונת שלהם כלא מספקת או כבעלת מאפיינים לא רצויים, מנסים לפצות על חסרונות אלו באמצעות פעילות מקוונת, התנהגות מסוג זה מונחת לפי עיקרון "Poor Get Richer" (העני – מתעשר) (Valkenburg & Peters, 2005; Valkenburg et al., 2007), המחקר הנוכחי הראה שמרצים לא מתנהגים לפי עיקרון זה.

סיכום והשלכות ישומיות של ממצאי המחקר

ההשלכות הישומיות העיקריות שנגזרות מהמחקר הנוכחי היא היכולת לנצל סביבה זו גם בשדה החינוכי, כאפיק שעשוי לאפשר חיזוק ושיפור הקשר מרצה-סטודנט, ואולי גם למטרות למידה א-פורמלית ולא מובנית כפי שמתרחש בתקשורת מחוץ לכיתה בין המרצה לבין הסטודנטים שלו. המדיום החדש יחסית "פייסבוק" עשוי להציע את היכולת להגביר את האינטראקציה בין המרצים לבין סטודנטים, דבר שנחשב למועיל במידה ניכרת במיוחד לסטודנטים שחוששים מתקשורת עם מרצים בערוצי פנים אל הפנים. ממצאי המחקר הוכיחו שאכן פייסבוק מאפשרת הזדמנות נוספת לקיום והרחבת התקשורת החוץ כיתתית, במיוחד עבור מרצים שמחזיקים בעמדות חיוביות כלפי קשר זה ומעורבים בתמ"ל עם סטודנטים בפועל.

מקורות

- Acquisti, A., & Gross, R. (2006, January). Imagined communities: Awareness, information sharing, and privacy on the Facebook. In C. Danezis & P. Golle (Eds.) *Privacy enhancing technologies* (pp. 36-58). Berlin Heidelberg: Springer.
- Aiken, L. S., & West, S. G. (1991). *Multiple regression: Testing and interpreting interactions*. Newbury Park: Sage.
- Allen, M., Burrell, N., Gayle, B. M., & Preiss, R.W. (2006). *Classroom communication and instructional processes: advances through meta analysis*. NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Aylor, B., & Oppliger, P. (2003). Out-of-class communication and student perceptions of instructor humor orientation and socio-communicative style. *Communication Education, 52*, 122-134.
- Balayeva, J., & Quan-Haase, A. (2009). Virtual office hours as cyberinfrastructure: the case study of instant messaging. *Learning Inquiry, 3*(3), 115-130.
- Bippus, A. M., Kearney, P., Plax, T. G., & Brooks, C. F. (2003). Teacher access and mentoring abilities: Predicting the outcome value of extra class communication. *Journal of Applied Communication Research, 31*, 260-275.
- Dobrinsky, N. D., & Frymier, A. B. (2004). Developing teacher-student relationships through out of class communication. *Communication Quarterly, 52*(3), 211-223.
- Einarson, M.K., & Clarkberg, M. (2004). Understanding faculty out-of-class interaction with undergraduate students at a research university. Cornell Higher Education Research Institute, Ithaca, NY.
- Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook 'friends': Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication, 12*(4), 1143-1168. Retrieved from: <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/ellison.html>
- Fusani, D. S. (1994). "Extra-class" communication: Frequency, immediacy, self-disclosure, and satisfaction in student-faculty interaction outside the classroom. *Journal of Applied Communication Research, 22*, 232-255.
- Jaasma, M. A., & Koper, R. J. (1999). The relationship of student-faculty out-of-class communication to instructor immediacy and trust and to student motivation. *Communication Education, 48*(1), 41-47.
- Knapp, J. L. (2008). The influence of students on instructor out-of-class communication, job satisfaction, and motivation. *Human Communication, 13*(3), 171-196.
- Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V., & Crawford, A. (2002). Internet paradox revisited. *Journal of Social Issues, 58*(1), 49-74.
- Lampert, M.A. (1993). Student-faculty informal interaction and the effect on college student outcomes: A review of the literature. *Adolescence, 28*, 971-990.

- Mazer, J. P., Murphy, R. E., & Simonds, C. J. (2007). I'll see you on "Facebook:" The effects of computer-mediated teacher self-disclosure on student motivation, affective learning, and classroom climate. *Communication Education, 56*(1),1-17.
- Mehrabian, A. (1971). *Silent messages*. Belmont, CA: Wadsworth
- Nadler, M.K., & Nadler, L.B. (2000). Out of class communication between faculty and students: A faculty perspective. *Communication Studies, 51*, 176-188.
- Papacharissi, Z., & Rubin, A.M.(2000). Predictors of Internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media, 44*(2), 175-194.
- Pascarella,E. T.(1980). Student-faculty informal contact and college outcomes. *Review of Educational Research, 50*, 545-595.
- Pascarella, E. T., & Terenzini, P. T. (1978). Student-faculty informal relationships and freshmen year educational outcomes. *The Journal of Educational Research, 71*, 183-189.
- Petronio, S. (2002). *Boundaries of privacy: Dialectics of disclosure*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Sturgeon, M. C., & Walker, C. (2009). *Faculty on Facebook: confirm or deny?*. 14th annual instructional technology Conference Middle Tennessee State University Murfreesboro, Tennessee.
- Tinto, V. (1975). Dropout from higher education: A theoretical synthesis of recent research. *Review of Educational Research, 45*, 89-125.
- Valkenburg, P.M.,Schouten,A.P.,& Peter, J. (2005). Adolescents' identity experiments on the Internet. *New Media & Society, 7*(3), 383-402.
- Valkenburg, P.M.& Peter, J.(2007).Online communication and adolescent well-being: Testing the stimulation versus the displacement hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication, 12*(4), 2.
- Walther, J.B.(1996).Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonalinteraction. *Communication Research, 23*(1),3-43.
- Waters, R. D. & Bortree, D. S., (2011). Communicating with millennials: Exploring the impact of new media on out-of-class communication in public relations education. *Teaching Public Relations (TPR), monograph 80*. Retrieved from: <http://www.aejmc.net/PR/TPR80sp11.pdf>
- Wilson, R. C., Gaff, J. G., Dienst, E. R., Wood, L., & Bavry, J. L. (1975). *College professors and their impact on students*. New York: John Wiley.
- Wilson, R. C., Woods, L., & Gaff, J. G. (1974). Social-psychological accessibility and faculty-student interaction beyond the classroom. *Sociology of Education, 47*(1), 74-92.